

1.UVOD

Radno pravo je posebna samostalna grana prava u pravnom sistemu svake zemlje, i kao takav, ima poseban predmet regulisanja. Osnovni predmet regulisanja pravnih normi koji ulaze u radno pravo jeste radno-pravni odnos. Upravo se zbog toga radno pravo, kao grana prava, može definisati kao grana prava koja obuhvata sveukupnost pravnih pravila kojima se regulišu radno-pravni odnosi, pravne ustanove i pravni odnosi koji nastaju ili koji se priznaju i u neposrednoj su vezi sa uspostavljanjem i prestankom rada radnika – radnopravnih odnosa, kao i mjere potrebne zaštite koje država garantuje i obezbjeđuje licima u radnom odnosu.

Radno pravo se razvilo kao samostalna grana prava izdvajanjem iz građanskog prava. Ono se razvilo preobražajem ugovora o radu i izdvajanjem iz građanskog prava. Razvoj radnih odnosa i intervencija države u radne odnose doveli su, ne samo do odvajanja radnog prava iz građanskog prava, već i do takvih promjena usljed kojih su se u radnom pravu našle norme imperativnog karaktera preplićući se sa ugovorom o radu i ugovornim karakteristikama radnih odnosa. Značajno mjesto radnog prava u pravnoj nauci proizilazi iz okolnosti da ono reguliše individualne radne odnose stotine miliona zaposlenih ljudi u svijetu i da je kao takvo regulator njihovog sveukupnog materijalnog i socijalnog položaja u čemu je njegov sveopšti značaj – pravni, ekonomski, politički i socijalni.

Tema ovog istraživanja jeste analiziranje i prikaz izvora radnog prava uz poseban osvrt na stanje u Bosni i Hercegovini. Naša zemlja čini značajne izmjene u cjelokupnom ekonomskom i pravnom sistemu a što je posljedica tranzicionog perioda i prilagođavanja uslovima koji važe za Evropsku uniju. Predmet radnog prava su individualni i kolektivni radni odnosi. Individualni radni odnos je posebna vrsta pravnog odnosa između radnika i poslodavca. Predmet radnog prava čine norme kojima se reguliše: zasnivanje, trajanje i prestanak radnog odnosa; zaštita na radu, disciplinska i materijalna odgovornost radnika, ostvarenje i zaštita prava iz radnog odnosa. S obzirom na to da reguliše individualne radne odnose i uslove rada miliona zaposlenih radno pravo ima veliki uticaj i na ukupne društvene odnose, pa se slobodno može reći da predstavlja jednu od najznačajnijih i najrazvijenijih grana prava. Kolektivni radni odnos se uspostavlja između sindikata i poslodavaca, odnosno udruženja poslodavaca u cilju uređivanja kolektivnih prava radnika. U predmet radnog prava spadaju i odnosi u neposrednoj vezi sa radom. U širem smislu u predmet radnog prava se mogu uključiti i odnosi povodom osiguranja radnika u slučaju bolesti, invalidnosti i starosti.

U opštoj pravnoj teoriji izvorima prava u materijalnom smislu smatraju se društveni uzroci koji su izazvali nastanak, omogućili opstanak i diktirali razvoj prava uopšte, kao društvene pojave. U formalnom smislu, izvorima prava smatraju se opšti pravni akti kojima se, na opšti i bezlični način za unaprijed neodređeno vrijeme i neodređeni broj slučajeva, regulišu odnosi u društvu od značaja za državu koja im, baš zbog toga, obezbjeđuje primjenu.

Ako se šta drugo ne kaže uz pojam „izvori prava“ misli se na njegovo formalizovano značenje. Navedeno u cjelosti važi i za izvore radnog prava kao sastavnog i nerazdvojnog dijela sveukupnog pravnog sistema na unutardržavnom i međunarodnom planu

Glavni izvori radnog prava su Ustav, prihvaćene konvencije Međunarodne organizacije rada, drugi sklopljeni i objavljeni međunarodni ugovori, zakoni, uredbe Vlade, pravilnici ministara, kolektivni ugovori, sporazumi radničkog vijeća i poslodavca, pravilnici poslodavca o radu i ugovori o radu. Zbog znatne deregulacije i sudska praksa je dopunski izvor radnog prava, dok je običajno pravo u BiH zanemariv izvor radnog prava. Za prava radnika glavni su izvori radnog prava zakoni, jer im garantuju najniži nivo osnovnih prava iz radnog odnosa te kolektivni ugovori jer im osiguravaju u pravilu konačan nivo većine prava iz radnog odnosa.

Kako bismo kvalitetno odgovorili na postavljenu temu ovog istraživanja, rad je podjeljen kroz nekoliko dijelova. Sa tim u vezi u uvodnom dijelu rada navode se osnovna polazišta istraživanja, problematika radnog prava i izvora prava. Cilj je da se čitaoci uvedu u tematiku istraživanja. Naredni segment analize ima za cilj da opiše polazne koncepte radnog prava, razvoja, pojam i predmet radnog prava, radno pravo kao naučna disciplina... Cilj ovog dijela rada jeste da ukaže na suštinu radnog prava, potrebu njegovog izučavanja i analiziranja ali i značaja u pravnom sistemu zemlje. Suština istraživanja data je u dijelu rada koji konkretno analizira pitanje i problematiku izvora prava. U ovom dijelu rada opisani su izvori radnog prava pri čemu se polazi od unutrašnjih i međunarodnih izvora radnog prava. Ovim dijelom rada nastoji se pokazati suština izvora radnog prava, odnosno, odakle se crpe sva prava i obaveze po osnovu radnog prava u nekoj zemlji.

Približavanja naše zemlje Evropskoj uniji ima uticaja na cjelokupan pravni sistem naše zemlje. Stoga je u istraživanju obuhvaćeno i ovo pitanje, odnosno problematika izvora prava u Evropskoj uniji. Nakon što je dat osvrt na koncepte izvora prava, njihovu podjelu, ulogu i značaj, osvrt je dat i na segment izvora prava koji se primjenjuju u Bosni i Hercegovini. U ovom smislu, neophodno je analizirati: Ustav, zakone, podzakonskih akata i td., ali daje osvrt i na međunarodne izvore koji se primjenjuju u domaćim uslovima. Ovim dijelom rada prikazuje se sistem uređenja radnih odnosa naše zemlje na osnovama definisanih izvora radnog prava.